

НЕИЗВЕСТНИ ПИСМА НА ГРИГОР ПЪРЛИЧЕВ ЗА ЖИВОТА МУ В АТИНА ПРЕЗ 1860 г.

Георги Влахов

През последните години се забелязва както у нас, така и в чужбина нарастващ интерес към живота и творчеството на Григор Пърличев. За да се оцени по-добре приносът на този бележит представител на българската култура и на нашата възрожденска литература по-специално, е необходимо да се издирят нови, неизследвани досега документални материали, които несъмнено хвърлят допълнителна светлина върху живота и творчеството му.

В Българския исторически архив при Народната библиотека „Кирил и Методий“ се намират много издирени писма, отнасящи се до Григор Пърличев. Така например във фонда братя Робев¹ намерихме писма, излезли изпод перото на самия литератор. Публикуваните по-долу писма представляват значителен интерес за разкриване неизвестни страници от биографията на Пърличев, тъй като обхващат периода, когато поетът следва в Атина и написва поемата „Арматолос“ („Сердар“). Пърличев описва подробно този случай, особено след като поемата му получава първата награда и най-вече разправиите, които е имал с комисията и отделни личности.

От писмата се вижда, че гърците неохотно са дали първата награда на българския поет, но те са видели в негово лице истински талант и са били принудени да се примирят.

Един от най-яръстните противници и претенденти за първата награда бил професорът от Атинския университет Орфанидис.²

Въпреки негодите поетът не престава да мисли за бъдещето и за творчеството си. Той има намерение да издаде поемата си с добавка — защита на „Арматолос“, а също така да напише критика на „Свети Мина“, т. е. на поемата на Орфанидис и други стихотворения, озаглавени „Разгаряне на музата ми“, „Възпоменания от последните мигове на младия поет!“

Писмата до братя Робев, писани от Григор Пърличев, хвърлят допълнителна светлина върху живота и творчеството на поета. Някои специалисти смятат, че Пърличев напуска Атина, след като научава за смъртта на братя Миладинови, без да се търси главната причина за напускане на гръцката столица.

¹ Робев произхождат от стар български род от Охрид, те създават първата търговска къща в Охрид през XVIII в., като постепенно разширяват търговията си и откриват клон в Битоля. Братя Робев през цялото време на Българското възраждане имат голям принос за създаване просветни центрове из цяла Македония. Те проявяват непримиримост към гръцкото влияние и гръцката пропаганда в Македония.

² Т. Орфанидис, по професия ботаник и поет, роден през 1817 г. в Смирна. Бил изпратен от гръцкото правителство в Сорбоната да специализира ботанически науки. Написал много трудове върху гръцката флора. Орфанидис бил известен поет. Три пъти бил награден в литературни конкурси в Атина. През 1860 г. участвувал в конкурса и се смятал за претендент за Лавровия венец. След като станало известно, че наградата е получил Григор Пърличев, той засипвал с непрестанни клевети поета.

От писмата се вижда, че Пърличев бил изоставен и лишен от материална подкрепа. В едно от писмата си той се обръща към синовете Робевци за материална помощ, но, изглежда, не е получил отговор. Той смятал да продължи образованието си, но след толкова разправи бил принуден да се върне в родния си град Охрид, където продължил да работи за просветното издигане и национално пробуждане на българския народ.

ПИСМО НА ГРИГОР ПЪРЛИЧЕВ ОТ 28 ЮЛИ 1860 г.

Ваше Превъзходителство,

Въпреки че нямам претенции към кореспонденцията си, обаче не се колебая въпреки всички обстоятелства да се интересувам за всички членове на семейството Ви, за всеки от вас. Желяя работите Ви да вървят винаги добре, тъй като вярвам, че пожеланието ми не е напразно, защото Вие сте достоен за щастие.

Вие видяхте как накарах да замлъкне арогантния Орфанидис, който се беше разгневил, както обикновено, и се бе наострил с много оскорбления за мене и по адрес на комисията. Сега следва да Ви кажа от къде идва лошото. Преди всичко комисията не е трябвало да постави въпрос за народността ми. Както се досещате, тъй като езикът ми ме издаваше, не исках никого да заблуждавам.

Тогава не само Орфанидис, но и другите се учудиха за мене и одързостен от една подкрепа на комисията, Орфанидис написва непристойни клевети, с което принуди комисията да се свика за втори път. Тези хора в момента са безопасни, но успяха да попречат на бъдещето ми.

Помислете си само до какво положение сме стигнали, щом като хора, на които казвах истината за народността си, вместо да те похвалят, те спокойно те заставят да излъжеш, да се откажеш от народността си, което за мене е равно да се откажа от вярата и родината си! При това високопоставени хора правят това и не само се учудват, но и се сърдят, ако не станеш подлец. Както и да е, Ваше превъзходителство, аз най-много се отвърщавам от клеветниците, но нека бог да ни благослови.

Моля Ви да се погрижите за разпространението на „Арматолос“ и да ми изпратите при пръв удобен случай пари, защото съм изпаднал в голяма нужда. Предайте моите поздрави на г-н Герасимос в случай, че е там.

Уверен съм, че още ще ме обичате и занапред, както сте ме обичали и досега във всяко отношение. Пиша и на Лала, той ме обърка много, ако обичате, убедете го да ми се изплати.

28 юли 1860 г.
гр. Атина

Оставам завинаги Ваш Г. Ставридис.
Много поздрави на членовете на семейството Ви и на г-н Тимон, много се интересувам за него.

ПИСМО НА ГРИГОР ПЪРЛИЧЕВ ОТ 1 НОЕМВРИ 1860 г.

Господа,

Обаждам се с радост, за да докажа уважението си към Вашето семейство и Ви посветя една литературна книга, която е подготвена специално за Вас. Може би сте научили, че преподавателят Н. Т. Орфанидис благоволително от висотата на положението си да ме смята за начеващ в литературата. Като критикуваше „Арматолос“, той си мислеше, че аз нито ще имам възможност, нито пък ще посмея да отговоря на безсмислиците му. Сега имам възможност да издам за втори път „Арматолос“ със следната добавка: „Защита на „Арматолос“ критика на „Св. Мина“ (т. е. на поемата на Орфанидис) и т. н. Искам да приложат и други стихотворения, озаглавени: „Разгаряне на музата ми“, „Възпоминание от последните мигове на младия поет“.

Аз съм напълно убеден, че всеки ще прочете тази книга с удоволствие, а приятелите ми с ентузиазъм. Употребих много време в проучване на тази преработка и по този начин е невъзможно да отвори уста моят противник, защото е поставен натясно. Да не се хваля за нея, но тази книга ще произведе повече шум, отколкото „Арматолос“. Вие знаете, че не обичам хвалбите. Обемът на произведението не ще превишава, може би, десет печатни коли. Орфанидис заслужава съжаление, защото издаването на тази книга ще отбележи неизбежната литературна смърт, ако преди всичко не е изгубил всяко чувство за уважение и срам. Позорните му клевети, неговите измислици ме карат да се смея, както и интригите му срещу мене. Защото (както ще разберете сега в „защитата“ ми) този нещастник посмя да ме нарече и панславист. За какво да говоря още? Повече ще прочетете в книгата ми, в която се стремя да издигна възможно по-високо, доколкото мога, достойните наши синове. Искам прочее, ако позволите да Ви я посветя и покажа чувствата си на уважение към Вашето семейство и да изпълня патриотичното си задължение със следното посвещение: „На музата покровител и на извършилите най-много подвизи за родината седем братя Робевци — Константин, Йоаким, Димитър, Никола, Наум, Евтимий и Стефан, се посвещава тази книга от автора.“

На 1 ноември 1860 г.

Григорис Ставридис

Атина

Прибавям да предадете на г. Лала и да го склоните да плати за книгите, които получава толкова време в Цариград, и да ми изпрати сумата, която от моя страна няма да смятам за възнаграждение, а като заем и ще му я върна с удоволствие.

Също съм уверен в добротата Ви, че ще пожелаете да склоните г-н Кармис да ми изплати 150 драхми, които в поимения списък у мене имам подписани от сина му. Голяма несправедливост е г-н Кармис да използва труда ми от моята собствена пот, когато аз тук живея в лишение.

Синът на Циолия взе десет екземпляра от „Арматолос“ и трябва да ми изпрати това, което ми принадлежи.

Г. Антониос Родос ми дължи 50 драхми. Ако не ги изпрати в къщи, както му казах, моля да ми ги изпрати на мен тук.

Очаквам с нетърпение отговор а Ви.

Същият — Григор Ставридис

ПИСМО ДО НИКОЛАКИ ЛАЛА ОТ 1 НОЕМВРИ 1860 Г.

Господине Николаки Лала,

Писал съм Ви и друг път, но за съжаление никога не съм получил отговор.

Първо, уверен съм, че няма да се откажете от задължението, което поехте тук да обезпечите разпространението на 400 екземпляра от „Арматолос“, които получихте главно за Цариград и които мислех да задържа, като не ми дадохте това обещание. Смятах, че ще има полза, като се продадат в Цариград, както и 600-те екземпляра, които изпратих в Солун към хора, които не ме познават. Ако се откажете от това, готов съм да повярвам, че е загубено винаги доверието между хората. Господине Н. Лала, вие предадохте книгите на рецензентите. Съжалявам, но в същото време се надявам, че Вие сте честен. Нека обаче само за миг предположим, че не изпълните обещанието и вследствие на Вашата непочтеност аз фалирам, загубя добитото с толкова пот, а ако сте честен и достоен мъж, щяхте смело да споделите с мене загубата ми.

Иначе всеки би повярвал, ако продължите да мълчите все така и занапред, обратното. Изглежда обаче, че Вие малко се интересувате за честта си. Според мене, казвам Ви го честно, все още смея да вярвам, че не ще стигнете чак дотам, освен в случай, че Ви обхване злоба към мене, това е от моя страна последното заключение.

Но нека да предположим (само за момент), че не се издължите. Въпреки това Ви моля обаче да изпратите исканата от мене сума, която не ще смятам за помощ или мило-

стия, а като заем, който след шест месеца е удоволствие ще Ви го изплатя. Задръжте този документ за срок, в който можем да се явим пред съда, ако искате запис на заповед, да Ви изпратя.

Не искам да прибавите към търговските ми несполуки и други пречки, а се иска да проявите инициатива и изпълните справедливата ми молба. Вашето мълчание ще ме принуди да Ви осъдя положението, което Ви принадлежи. Въпреки това, съжалявам, защото сте ми сънародник, за когото досега имах, а и още имам, добро мнение.

Повярвайте ми, че не щях да се отнеса с тази молба, ако не бях намислил да издам отново книгата, за което са нужни много средства.

1 ноември 1860 г.
Атина

Григор Ставридис

ПИСМО ДО КОНСТАНТИН РОБЕВ В БИТОЛЯ

Господине Константин,

Имам смелостта, с която може би злоупотребявам с Вашето благоволение, обаче се обаждам, след като не получих Вашия достоен отговор на толкова писма.

Пиша Ви за пети път и изпращам това писмо, като съм уверен, че не ще Ви отегча. Нямам право да изисквам отговори, но сега работата стои иначе, защото се намирам в трудно положение. Желая много да се посветя на литературата, към която имам естествено влечение, и Ви моля най-сърдечно, Вас лично и Вашето семейство, да ми съдействувате в това мое начинание. Вие ме познавате и знаете, че нито разкош желая, нито пък съм развратник, но поради бедността ми използвам като учебно средство само литературната христоматия на Рангавис. Имам голяма нужда от малка поддръжка. От една страна, се надявам приблизително на 600 екземпляра от „Арматолос“, изпратени в Македония, но за тяхната съдба се съмнявам, защото Г. Авгеринос още нищо не ми е писал и не мога да си обясня неговото мълчание, а, от друга страна, на брат ми, особено пред вид моите начинания. Много Ви моля за Вашата поддръжка с добро желание и ако ме подкрепите в това и сте разположени, не се съмнявам, че ще се обадите с две думи. Наистина няма да имам възможност да Ви се изплатя до три години, но не искам да приема помощта Ви като милостиня. Това е истинското положение, но във всеки случай Ви моля да не ме оставяте без отговор, защото трябва да реша бъдещето си.

Искам Ви голяма услуга, защото Ви познавам отдавна, за да ми съдействувате, докато изуча филологията, което е единственото ми желание. Вие сте съдействували и съдействувате на цялата народност да продължава безплатно науката, няма да Ви струва много да съдействувате и на мен отделно, аз за това няма да бъда неблагодарен. Моля Ви сърдечно да не се откажете.

Поздрави на г-н Лала, не се отнесе като човек с мен.

20 декември 1860 г.

Григор Ставридис

Много Ви моля, доколкото успеете, да ми изпратите събраните пари от екземплярите, отделно от Симонос Кармис 150 драхми и 10 лепта и от Родовик 50 драхми и от Димитра Циоли 10 драхми от 6 (шест) екземпляра, защото страдам душевно, но страдам поужасно от всеки друг път.

Ако не ме съжалите Вие, кой друг ще ме съжали.

Същият

Атина

Григор Ставридис

Изпратено на 20 декември

получено на 4 януари 1861 год.

Отговор на негово превъзходителство господина Константин Робев